

Σούλης, Σωτήρης (2015). *Εφαρμοσμένη κοινωνική πολιτική. Σχεδιασμός υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής προστασίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 758 σελ. (Σχήμα 22x29, ISBN 960-02-3161-3)

Τα ζητήματα κοινωνικής πολιτικής βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος σε μια εποχή παρατεταμένης ύφεσης στη χώρα μας, η οποία οδήγησε στην αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας και την επιδείνωση της κοινωνικής κατάστασης μεγάλου τμήματος του ελληνικού πληθυσμού. Οι σοβαρές επιπτώσεις που υπέστη το κοινωνικό κράτος λόγω της οικονομικής κρίσης και των συνακόλουθων δημοσιονομικών περιορισμών, καθιστούν αναγκαίο ένα συνολικό ανασχεδιασμό και μια εναλλακτική στρατηγική ανασυγκρότησης της οικονομίας και της κοινωνίας για την καταπολέμηση της ανεργίας και την άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων και του κοινωνικού ελλείμματος.¹ Σ' αυτή την κρίσιμη συγκυρία αναζήτησης προτάσεων για την καλύτερη διαχείριση των κοινωνικών επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης δημοσιεύεται το βιβλίο του καθηγητή οικονομικών της υγείας και κοινωνικής προστασίας Σωτήρη Σούλη, το οποίο αναδεικνύει τη σημασία της εφαρμοσμένης κοινωνικής πολιτικής ως αυτοτελούς επιστημονικού πεδίου που καταλήγει σε πρακτικά αποτελέσματα και εναλλακτικές λύσεις για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων της κοινωνικής συμβίωσης.

Στόχος του βιβλίου είναι να παράσχει με ολοκληρωμένο και απλουστευμένο τρόπο τη θεωρητική, ιστορική και πρακτική πληροφόρηση που είναι απαραίτητη για να γίνουν κατανοητοί οι νέοι προσανατολισμοί και οι στρατηγικές της κοινωνικής πολιτικής, που συντείνουν στην αξιοποίηση των δημόσιων δαπανών ως κοινωνικής επένδυσης, στην επίτευξη καλύτερης ισορροπίας μεταξύ οικονομι-

---

1. Ρομπόλης, Σ. (2015). Οικονομική κρίση και κράτος πρόνοιας. Στο Ν. Γεωργαράκης και Ν. Δεμερτζής (επιμ.), *Το Πολιτικό πορτραίτο της Ελλάδας, Η κρίση και η αποδόμηση του Πολιτικού* (σελ. 378-391). Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg – ΕΚΚΕ. Επίσης, Υπουργείο Οικονομικών, 2015, *Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων*, Αθήνα.

κής και κοινωνικής πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων των δημοσιονομικών περιορισμών και στη διαχείριση μείγματος δημόσιας και ιδιωτικής υπευθυνότητας για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών. Πρόκειται για μια εγκυκλοπαιδική έκδοση, επιτομή των κυριότερων θεωρητικών αναζητήσεων και βασικών μελετητικών πεδίων της εφαρμοσμένης κοινωνικής πολιτικής. Το βιβλίο αποτελείται από επτά κεφάλαια, εμπλουτισμένα με πίνακες, γραφήματα και σχήματα, που βοηθούν τον αναγνώστη να αντιληφθεί τις σύνθετες διαστάσεις και αλληλεπιδράσεις της εφαρμοσμένης κοινωνικής πολιτικής με την οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική προστασία και την άμβλυση των ανισοτήτων, την πολιτική απασχόλησης και την εργασία, τη δημογραφική και οικογενειακή πολιτική και την πολιτική υπηρεσιών υγείας.

Η προστιθέμενη αξία του βιβλίου έγκειται στο ολιστικό εγχείρημα της επιστημονικής οριοθέτησης της εφαρμοσμένης κοινωνικής πολιτικής μέσα από τη συνθετική προσέγγιση των αλληλοεπιδράσεων της με τις άλλες πολιτικές οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής προστασίας. Βασικό στοιχείο στην αναγκαιότητα της παραγωγής νέων γνώσεων προς όφελος της οικονομικής, κοινωνικής και ατομικής εξέλιξης, ο συγγραφέας τεκμηριώνει με απόλυτη πειστικότητα την επιλογή αλλά και την ανάγκη της εφαρμοσμένης κοινωνικής πολιτικής. Η σημασία της, δε, επιβεβαιώνεται όλο και περισσότερο από τις νέες επιστημονικές εξελίξεις σε τομείς όπως η βιογενετική, η νανοτεχνολογία, οι σύγχρονες ενεργειακές τεχνικές και η αειφόρος ανάπτυξη, οι οποίες απαιτούν και συνεχή ανανέωση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, αλλά και ριζική αλλαγή των συστημάτων κοινωνικής προστασίας και υγείας. Επιπλέον, η ειδικότερη μελέτη των πολιτικών και του σχεδιασμού των συστημάτων και των υπηρεσιών υγείας αποτελεί το πλέον κατάλληλο παράδειγμα εφαρμοσμένης κοινωνικής έρευνας, καθώς όπως αναφέρει ο συγγραφέας το συγκεκριμένο πεδίο έχει διαμορφωθεί τόσο μέσα από την επιστημολογική όσο και την εμπειρική ανάλυση του περιεχομένου της υγείας ως βασικού πυρήνα των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων (σελ. 34).

Μέσα από τη συνθετική ανάλυση όλων των παραμέτρων που επηρεάζουν τη στόχευση και την αποτελεσματικότητα της κοινωνικής πολιτικής, αναδεικνύεται ως κεντρικό το ερώτημα κατά πόσο μπορεί να διασφαλιστεί η ποιότητα ζωής και η καλή υγεία του σύγχρονου πολίτη υπό τις παρούσες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες.

Ήδη από το προλογικό σημείωμα, ο συγγραφέας τονίζει την κεντρική σημασία της διατήρησης της υγείας και βελτίωσης της ποιότητας ζωής του πολίτη στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι και της αναγκαίας προσαρμογής του συστήματος κοινωνικής προστασίας για την κάλυψη των σύγχρονων κοινωνικο-οικονομικών αναγκών. Ταυτόχρονα, εξετάζει το διακύβευμα που προκύπτει από τη διαμάχη ανάμεσα στο δημοσιονομικό συμφέρον και το δημόσιο κοινωνικό συμφέρον υπό το πρίσμα της θεωρίας των εξωτερικών επιδράσεων και των ανισοτήτων ως αιτιολογικών παραγόντων επιβράδυνσης της πραγματικής ανάπτυξης.

Στο εισαγωγικό κεφάλαιο τίθενται οι ιστορικές, θεωρητικές και εννοιολογικές προσεγγίσεις, που τεκμηριώνουν την εδραίωση της κοινωνικής πολιτικής ως αυτοδύναμου επιστημονικού πεδίου και ενσωματώνουν ταυτόχρονα την έννοια της εφαρμοσμένης επιστήμης ως «μελέτης γνωστικού υλικού που αφορά εφαρμογές και επεμβάσεις με συγκεκριμένα πρακτικά αποτελέσματα» (σελ. 43). Επίσης, διευκρινίζονται οι συναφείς έννοιες κρατικής πολιτικής, κοινωνικής πρόνοιας, κοινωνικού σχεδιασμού και κοινωνικής διοίκησης. Καθοριστική είναι η οριοθέτηση του αντικείμενου και του σκοπού της κοινωνικής πολιτικής μέσα από τα τέσσερα βασικά ερωτήματα που σχετίζονται με: (α) το είδος της κοινωνίας που προσβλέπουμε, (β) τη φύση της κοινωνικής οργάνωσης και των απαιτούμενων θεσμικών διακανονισμών, (γ) την κατανομή, παραγωγή και διανομή του κοινωνικού προϊόντος, και (δ) την οριοθέτηση του ελάχιστου ορίου διαβίωσης και της αναγκαίας δίκαιης ανακατανομής του πλούτου (σελ. 48). Σε αυτά τα ερωτήματα επιχειρεί να απαντήσει ο συγγραφέας μέσα από την ενδελεχή εξέταση των κυριότερων διαστάσεων της εφαρμοσμένης κοινωνικής πολιτικής, θέτοντας ως βασικό ζητούμενο τη βελτίωση των συνθηκών ζωής και την κοινωνική ευημερία.

Ειδικότερα, το πρώτο κεφάλαιο ερευνά το πεδίο της κοινωνικής πολιτικής σε σχέση με την οικονομία της χώρας και τις δυνατότητες αναδιανεμητικής δικαιοσύνης υπό το πρίσμα των αντιλήψεων που υποστηρίζουν ότι η ευημερία και η ποιότητα ζωής επιτυγχάνεται με τη δικαιότερη ανακατανομή του πλούτου και την ορθολογική λειτουργία των κοινωνικών δομών. Η διερεύνηση της συσχέτισης αυτής βασίζεται στην παρουσίαση των βασικών οικονομικών και δημοσιονομικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας, η οποία καταφέρει, με απλό και επεξηγηματικό τρόπο και με τη βοήθεια αναλυτικών πινάκων και γραφημάτων, να αναδείξει το πώς κάθε ένα

από τα οικονομικά μεγέθη επηρεάζει ή περιορίζει την άσκηση της κοινωνικής πολιτικής. Χαρακτηριστική είναι, για παράδειγμα, η αρνητική επίπτωση της παραοικονομίας στη βελτίωση των κοινωνικών δομών και στην παροχή κοινωνικών παροχών. Εξίσου προβληματική είναι η επίπτωση των συνολικών δαπανών του κρατικού προϋπολογισμού, καθώς ανήλθαν στο 50,2% του ΑΕΠ το 2010 και ουσιαστικά επικεντρώθηκαν στην κάλυψη των μισθολογικών παροχών προς τους δημοσίους υπαλλήλους και των μεταβιβαστικών παροχών προς τους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης για την κάλυψη των συντάξεων. Στην παρουσίαση αυτή, προστίθενται η ανάλυση των δημοσιονομικών μεγεθών και των συνεπειών της οικονομικής κρίσης, οι οποίες οδήγησαν –μεταξύ άλλων– στη συρρίκνωση του βασικού πυρήνα των κοινωνικών δικαιωμάτων για την υγεία και την κοινωνική φροντίδα, στην αύξηση της ανεργίας, της φτώχειας και των ανισοτήτων, καθώς και στην εμφάνιση νέων πληθυσμιακών ομάδων με αυξημένες κοινωνικές ανάγκες, όπως π.χ. αστέγων, μακροχρόνια ανέργων, υπερχρεωμένων νοικοκυριών κ.λπ. Εδώ ακριβώς ανακύπτει και η σημασία διερεύνησης των επιπτώσεων του καταλληλότερου εργαλείου δημοσιονομικής πολιτικής μεταξύ άμεσης και έμμεσης φορολογίας, την οποία επιχειρεί ο συγγραφέας προσπαθώντας να αναδείξει ταυτόχρονα την ανάγκη αναζήτησης της χρυσής τομής ανάμεσα στη δικαιότερη κατανομή του πλούτου για την κάλυψη των κοινωνικών αναγκών, και την ανάπτυξη για τη διασφάλιση του βιοτικού επιπέδου, της υγείας και της ποιότητας ζωής.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται το σύστημα κοινωνικής προστασίας από την οπτική της άμβλυνσης των κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων και της βελτίωσης της ποιότητας ζωής, αλλά και σε σχέση με την αποτελεσματικότητα της κλασικής επιδοματικής πολιτικής. Βάση της ανάλυσης αποτελεί ο θεωρητικός κύκλος της κοινωνικής προστασίας που θέτει στο επίκεντρο την εργασία, την εξασφάλιση εισοδήματος και την προστασία της υγείας προς όφελος των εργαζομένων και της κοινωνίας γενικότερα. Επίσης, διερευνώνται οι βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις σε σχέση με το αν το κοινωνικό κράτος εμποδίζει ή ενισχύει την οικονομική ανάπτυξη. Ξεκινώντας από την ιστορική εξέλιξη του συστήματος κοινωνικής προστασίας στην Ελλάδα, ο συγγραφέας αποτυπώνει το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης το 2014, έτσι όπως αυτό διαμορφώθηκε μετά τον οργανωτικό και δομικό εκσυγχρονισμό των φορέων κοινωνικής ασφάλισης που επέφερε η οικονομική κρίση του 2009 αλλά και οι

προϋπάρχουσες παθογένειες του ασφαλιστικού πολυκερατισμού και του υψηλού διοικητικολειτουργικού κόστους. Παράλληλα, ξεετάζονται οι πληθυσμιακές κατηγορίες και ο τρόπος κάλυψης των κοινωνικοοικονομικών κινδύνων μέσω των τριών πυλώνων κοινωνικής προστασίας, της ασφάλισης, της κοινωνικής πρόνοιας και της υγείας, καθώς και το ύψος των ακαθάριστων δαπανών κοινωνικής προστασίας που ξεπερνά το μέσο δείκτη των χωρών της ΕΕ-28 το 2012. Παρά τούτα, όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο συγγραφέας, παρατηρείται το παράδοξο στην Ελλάδα να έχει αναπτυχθεί ένα σύστημα κοινωνικής προστασίας με πάρα πολύ υψηλές δαπάνες, χωρίς, ωστόσο, να μπορεί να συμβάλει σε υψηλό βαθμό στη μείωση του ποσοστού φτώχειας (σελ. 203). Η ανάλυση του συστήματος κοινωνικής προστασίας συμπληρώνεται από μια εμπειριστατωμένη παρουσίαση μιας μεταθεωρίας για ένα σύγχρονο σύστημα κοινωνικής ασφάλειας που θα βασίζεται στις αρχές της καθολικότητας και της εξατομίκευσης, της ικανοποίησης και της πραγματικότητας, θα λαμβάνει υπόψη τα νέα δεδομένα και τις ανάγκες του σύγχρονου κοινωνικού ατόμου και θα αναπτύξει εναλλακτικές δραστηριότητες προς την κατεύθυνση της διαρκούς βελτίωσης της ποιότητας ζωής.

Το τρίτο κεφάλαιο πραγματεύεται τη σχέση οικονομικής μεγέθυνσης και κοινωνικής ευημερίας και το πώς αυτή επηρεάζει το επίπεδο κοινωνικής προστασίας και την κατάσταση υγείας του πληθυσμού. Στην προκειμένη περίπτωση, αναλύονται οι όροι «οικονομική μεγέθυνση» και «κοινωνική ευημερία» ως επιμέρους παράμετροι της ανθρώπινης ανάπτυξης και προσδιορίζονται με κοινωνικούς δείκτες, που δεν αντανακλώνται στους οικονομικούς δείκτες και οι οποίοι επιδιώκουν να μετρήσουν την εξέλιξη της υγείας, της διατροφής, της κατοικίας, της εκπαίδευσης, της διανομής εισοδήματος και άλλες διαστάσεις της κοινωνικής ζωής. Η προσέγγιση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς οι κοινωνικοί δείκτες, το εισόδημα και ο βαθμός κάλυψης αναγκών επιβίωσης σηματοδοτούν την ανθρώπινη πρόοδο. Σύμφωνα με τον συγγραφέα, η Ελλάδα το 2010 προσέγγιζε το μέσο δείκτη των χωρών με πολύ υψηλή ανθρώπινη ανάπτυξη και κατείχε την 22^η θέση σε παγκόσμιο επίπεδο, ενώ το 2012 κατατάχθηκε στην 29^η θέση προφανώς λόγω της μεγάλης πτώσης του ΑΕΠ κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Εξίσου σημαντική είναι η μελέτη των δεικτών υγείας, καθώς σηματοδοτούν τη δυνατότητα εφαρμογής μιας ορθολογικής πολιτικής υγείας ανάλογα με το οικονομικό επίπεδο μιας χώρας. Αναφέρεται, για παράδειγμα, ο δείκτης

«εισοδηματικές ανισότητες και απολεσθέντα έτη ζωής», ο οποίος αναδεικνύει ότι όσο πιο χαμηλό είναι το εισόδημα μιας χώρας τόσο πιο μεγάλος είναι ο αριθμός απολεσθέντων ετών ζωής, ενώ, αντίθετα, σε χώρες με υψηλό εισόδημα ο αριθμός απολεσθέντων ετών ζωής είναι μικρός. Το ίδιο ισχύει με το ποσοστό θνησιμότητας από μεταδιδόμενες ασθένειες που είναι πολύ υψηλό στις χώρες με πολύ χαμηλό εισόδημα και πολύ χαμηλό στις χώρες με υψηλό εισόδημα. Σε κάθε περίπτωση, το προσδόκιμο ζωής και το επίπεδο θνησιμότητας είναι ενδεικτικό του επιπέδου ανισοτήτων και των πολιτικών υγείας που ακολουθεί μια χώρα ανάλογα με την οικονομική της ανάπτυξη.

Σο τέταρτο κεφάλαιο ο συγγραφέας εστιάζει στην καταπολέμηση των κοινωνικών διακρίσεων και των ανισοτήτων μέσω της αναδιανομής του εισοδήματος και των συλλογικών μηχανισμών. Ειδικότερα, εξετάζει τα οικονομικά και νομοθετικά εργαλεία που χρησιμοποιούν οι κυβερνήσεις για τη ρύθμιση των κοινωνικοοικονομικών ανισοροσπιών, όπως για παράδειγμα μεταβιβαστικές πληρωμές, φορολογία, δημόσιες δαπάνες, νομοθετικές ρυθμίσεις κοινωνικής συμβίωσης. Ειδική μνεία αξίζει να γίνει στα ζητήματα που αναδεικνύει ο συγγραφέας κατά την ανάλυση της φορολογίας ως μηχανισμού αναδιανομής εισοδήματος, αφενός, σε σχέση με τη δυνατότητα μέτρησης του καθαρού κοινωνικού μισθού (παροχές σε χρήμα και σε είδος σε χαμηλές εισοδηματικές κατηγορίες- συνολικός φόρος που καταβάλουν) και, αφετέρου, με τα δυσανάλογα οφέλη που προκύπτουν για κάποιες εισοδηματικές κατηγορίες από την ισότιμη κατανάλωση κοινωνικών υπηρεσιών παρότι δεν συνεισφέρουν αναλογικά (σελ. 289). Για την πληρέστερη ανάλυση της καταπολέμησης των διακρίσεων και των ανισοτήτων, παρουσιάζεται στο εν λόγω κεφάλαιο τόσο η προσέγγιση της φτώχειας, της αποστέρησης και του κοινωνικού αποκλεισμού, όσο και η μελέτη των ανισοτήτων υγείας που επιτρέπει τη διερεύνηση των αιτιολογικών παραγόντων και τον προσδιορισμό των αναγκαίων παρεμβάσεων. Η τελευταία περίπτωση μελέτης των ανισοτήτων υγείας εμπλουτίζεται από την παρουσίαση των κλασικών ερμηνευτικών θεωριών, από τις οποίες προκύπτει ότι οι συνθήκες εργασίας κατέχουν κυρίαρχη αιτιολογική σχέση στις κοινωνικές ανισότητες στην υγεία, όπως επισημαίνει ο συγγραφέας (σελ. 324). Τέλος, χωριστή θέση στο κεφάλαιο καταλαμβάνει η ανάλυση των διακρίσεων των δύο φύλων στην αγορά εργασίας.

Στο πέμπτο κεφάλαιο ο Σωτήρης Σούλης αναδεικνύει την εργασία και τις συνθήκες εργασίας ως βασικούς παράγοντες προστασίας

της υγείας μέσω της εξασφάλισης απασχόλησης και εισοδήματος, αλλά και μέσω της άμβλυνσης των ανισοτήτων στην υγεία. Βέβαια, αυτό απαιτεί το διαρκή επαναπροσδιορισμό της εργασίας και την παράλληλη διερεύνηση του συνόλου των αλληλοεπιδρώνων αιτιολογικών παραγόντων, που σχετίζονται με την κάλυψη των βασικών αναγκών του εργαζόμενου και την ικανοποίηση από την εργασία, την εξέλιξη της τεχνολογίας και την ανάπτυξη της εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης, τους θεσμικούς διακανονισμούς και τις συλλογικές διαπραγματεύσεις, αλλά και τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας. Το πλαίσιο προσέγγισης για την απασχόληση ενισχύεται με τον προσδιορισμό των βασικών μεταβλητών και δεικτών και με την παρουσίαση στατιστικών δεδομένων. Αυτό οδηγεί το συγγραφέα να διατυπώσει και να εξετάσει το κλασικό διλημματικό ερώτημα που ανακύπτει στην παρούσα συγκυρία: «Προς μια οικονομία φθηνών αγαθών και υπηρεσιών μέσω της μείωσης του κόστους του προϊόντος και του κόστους του συντελεστή εργασίας ή προς μια οικονομία προσφοράς ποιοτικών αγαθών και υπηρεσιών;» (σελ. 381). Για τον συγγραφέα η ενίσχυση μιας κουλτούρας προστασίας των αναγκών των ατόμων και βελτίωσης των δυνατοτήτων τους στην παραγωγή και τη χρήση νέων τεχνολογιών, η μεταβολή των κοινωνικών αντιλήψεων για τη μέση και τεχνολογική εργασία, η μετάβαση από το ατομικό και ιδιωτικό επιχειρείν προς το κοινωνικό επιχειρείν, η επιχειρηματική συνέργεια μεταξύ διαφορετικών κλάδων, η αειφόρος ανάπτυξη και η αξιοποίηση των ερευνητικών και τεχνολογικών εξελίξεων συνθέτουν το πάζλ της οικονομίας του μέλλοντος. Υπό το πρίσμα αυτό, αντιμετωπίζονται εκτενώς και τα κρίσιμα ζητήματα της ανεργίας, της ασφάλειας και της πρόληψης των επαγγελματικών κινδύνων στην εργασία και των επιπτώσεών τους στην υγεία των ατόμων. Εξάλλου, όπως σημειώνει ο συγγραφέας, «η πολιτική της υγείας και της ασφάλειας στην εργασία δεν προσφέρει μόνο προστασία στους εργαζόμενους αλλά υποδεικνύει και την οργανωτική μορφή της εκάστοτε επιχείρησης» (σελ. 469).

Το έκτο κεφάλαιο εστιάζει στους παράγοντες που διαμορφώνουν την κοινωνική ζήτηση και, συγκεκριμένα, τις δημογραφικές εξελίξεις, τη μετεξέλιξη των κοινωνικών δομών, τις σύγχρονες ανάγκες υγείας και τα νέα κοινωνικά προβλήματα που απορρέουν από την οικονομική κρίση, οι οποίοι επιτάσσουν την παρέμβαση του συστήματος κοινωνικής προστασίας, αν και υπό καθεστώς υφιστάμενων δημοσιονομικών περιορισμών. Ο συγγραφέας παρουσιάζει εμπειρι-

στατωμένα τα βασικά χαρακτηριστικά των δημογραφικών αλλαγών που οδηγούν στην αλλαγή της κοινωνίας και επισημαίνει την ανάγκη διερεύνησης του φαινομένου της υπογονιμότητας όχι μόνο ως προς τις δημογραφικές, αλλά και ως προς τις κοινωνικοοικονομικές και κοινωνικοπολιτισμικές διαστάσεις του. Με αυτή την ολοκληρωμένη προσέγγιση παρουσιάζονται οι στρατηγικοί στόχοι και οι άξονες εκσυγχρονισμού της δημογραφικής πολιτικής και της πολιτικής προστασίας της οικογένειας. Επιπλέον, προσδιορίζεται ο τρόπος διερεύνησης των δημογραφικών μεταβολών και συμπεριφορών και τα αντίστοιχα μεθοδολογικά εργαλεία και δεδομένα, ενώ, παράλληλα, αναδεικνύεται η σημασία των μεταβολών στις αντιλήψεις των γονέων για την κοινωνικοεπαγγελματική εξέλιξη των παιδιών, την ποιότητα ζωής και την οικογένεια. Η προσέγγιση συμπληρώνεται με την εκτενή παρουσίαση της εξέλιξης του πληθυσμού, της μεταναστευτικής κίνησης και της ηλικιακής διάρθρωσης του πληθυσμού, καθώς και με την σε βάθος ανάλυση των νέων τάσεων στους δείκτες υγείας του πληθυσμού που αποτελεί το θεμέλιο της εφαρμοσμένης κοινωνικής πολιτικής στον τομέα του σχεδιασμού συστημάτων και υπηρεσιών υγείας για τον προσδιορισμό των αναγκών υγείας.

Τέλος, στο έβδομο κεφάλαιο παρουσιάζεται το ερευνητικό και μεθοδολογικό πλαίσιο που επιτρέπει την κατανόηση των κοινωνικοοικονομικών και πολιτισμικών προσδιοριστών υγείας και των ανισοτήτων στη νόσο, την αντίστοιχη ιεράρχηση προτεραιοτήτων και των στρατηγικών επιλογών προστασίας της υγείας σε συνδυασμό και με τις άλλες δημοσιονομικές πολιτικές παρέμβασης. Ο συγγραφέας τονίζει ιδιαίτερα την ανάγκη συστηματικής διερεύνησης της διάρθρωσης του πληθυσμού, της περιφερειακής κατανομής και του είδους των ασθενειών του, καθώς και του επιπολασμού και της επίπτωσης νοσήματος, προκειμένου να προδιαγραφούν οι αναγκαίες δράσεις των πολιτικών υγείας. Προς τούτο, είναι απαραίτητος ο κοινωνικός σχεδιασμός για την πολιτική υγείας ώστε να διασφαλίζεται ο εξορθολογισμός της λειτουργίας των υπηρεσιών υγείας και ο προγραμματισμός των κατάλληλων και εξειδικευμένων υπηρεσιών υγείας. Για την αναπροσαρμογή του συστήματος υγείας λαμβάνονται υπόψη, σύμφωνα με τον συγγραφέα, τέσσερις κατηγορίες δεικτών που σχετίζονται με την κατάσταση υγείας του πληθυσμού, τους κοινωνικοπολιτισμικούς προσδιοριστές υγείας, την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα του συστήματος και των υπηρεσιών υγείας, καθώς και τη σύνθεση του πληθυσμού και την κοινωνικοοικονομι-

κή ανάπτυξη (σελ. 640-641). Συνακόλουθα, αναλύεται το στρατηγικό πλαίσιο των πολιτικών υγείας 2014-2020, που μετατοπίζουν το επίκεντρο από την καινοτομία του συστήματος στην προαγωγή της υγείας και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, εξασφαλίζοντας έτσι την μακροχρόνια προοπτική της προσφοράς υπηρεσιών υγείας σε ισότιμη βάση. Φαίνεται, λοιπόν, πως το δίλημμα της επίτευξης των μαξιμαλιστικών στόχων για την ουσιαστική ανάπτυξη του συστήματος υγείας σε βάρος της μινιμαλιστικής κάλυψης των κοινωνικά αδυνάτων, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης, καθοδηγεί την ανάλυση των πολιτικών υγείας, όπως εύστοχα παρουσιάζει και σχηματοποιεί ο Σωτήρης Σούλης στις σελίδες 644-646 του βιβλίου. Τέλος, ακολουθεί η ολοκληρωμένη ανάπτυξη του υποδείγματος διαμόρφωσης των κατευθύνσεων και αξόνων της πολιτικής υγείας στην Ελλάδα για την περίοδο 2014-2020, που υποστηρίζεται από αναλυτικούς στόχους και δράσεις, συστήματα προτυποποίησης διαδικασιών, τεχνικές επιχειρησιακού σχεδιασμού υπηρεσιών υγείας και κοινές αρχές για το σύστημα κοινωνικής φροντίδας.

Εν κατακλείδι, το βιβλίο *Εφαρμοσμένη κοινωνική πολιτική. Σχεδιασμός υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής προστασίας* αναδεικνύεται σε πολύτιμο εργαλείο κοινωνικού σχεδιασμού μέσα από την εξαντλητική και διαδραστική ανάλυση των βασικών μελετητικών πεδίων της εφαρμοσμένης κοινωνικής πολιτικής και των αλληλοεπιδράσεων της με τις άλλες πολιτικές, αλλά και μέσα από την εξειδικευμένη εφαρμογή του κοινωνικού σχεδιασμού στην πολιτική υγείας. Κεντρικός άξονάς του είναι η ποιότητα ζωής και η καλή υγεία του σύγχρονου πολίτη, που θα πρέπει να αποτελεί τον κύριο και πρωταρχικό σκοπό των συστημάτων κοινωνικής προστασίας και υγείας. Ουσιαστικά, το βιβλίο προτάσσει την παραγωγική κατεύθυνση της ποιότητας των αγαθών και υπηρεσιών έναντι της διαρκούς μείωσης του κόστους. Εδώ ακριβώς βρίσκεται και η απάντηση στη σύγχρονη διαμάχη μεταξύ του βραχύπνοου δημοσιονομικού συμφέροντος και της μεγέθυνσης ποσοτικών στοιχείων έναντι του μακρόπνοου κοινωνικού συμφέροντος μέσα από τη διασφάλιση της ποιότητας των υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής προστασίας ως εχέγγυα για την ανάπτυξη και τη βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας.

Δρ Παρασκευή - Βίβιαν Γαλατά
Μεταδιδακτορική ερευνήτρια,
Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής
Παντείου Πανεπιστημίου